

Andrzej Bonasewicz

Z DZIEJÓW ZAKŁADU GEOGRAFII REGIONALNEJ NA UNIWERSYTECIE WARSZAWSKIM

Zarys treści. Historia powstania Katedry Geografii Regionalnej na Uniwersytecie Warszawskim i jej działalność w okresie 50 lat. Autor, uczestnik opisywanych wydarzeń, omawia przemiany jakie dokonywały się w sferze organizacji, problematyki badawczej, kształcenia studentów; przedstawia też losy pracowników Katedry i niektórych absolwentów.

Słowa kluczowe: historia geografii, geografia regionalna.

Pierwsze wykłady z geografii regionalnej w ramach kursu statystyki prowadził Wawrzyniec Surowiecki w powołanej do życia w 1811 roku Szkole Głównej Prawa i Administracji. Wykładał tam także Stanisław Staszic. Wykłady te dotyczyły problematyki regionalnej Ziem Polskich. W Królewskim Uniwersytecie Warszawskim (1816-1831) na Wydziale Teologicznym wykładano geografie Palestyny, starożytnej Grecji i Rzymu na podstawie opisu Joachima Lelewela. Po zamknięciu Uniwersytetu w Szkole Głównej Warszawskiej ani w Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim nie prowadzono żadnych wykładów z zakresu geografii regionalnej.

Pierwszy Zakład Geograficzny powstał na Uniwersytecie Warszawskim dopiero 1 kwietnia 1918 roku na Wydziale Filozoficznym, a kierownikiem jego został mianowany w 1922 roku prof. dr Stanisław Lencewicz. W 1926 roku powstały pierwsze specjalizacje w zakresie geografii: geomorfologia, hydrografia z klimatologią, kartografia i antropogeografia; nie było jednak specjalizacji w zakresie geografii regionalnej. Pomimo to były prowadzone wykłady z geografii regionalnej Polski przez prof. Stanisława Lencewicza, o dużym ładunku

treści geomorfologicznych oraz przez prof. Jerzego Lotha, znanego podróżnika, oparte w dużej mierze na opisie znanych z autopsji krajów. W 1938 roku powołano drugi zakład geograficzny – Zakład Antropogeografii na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Kierownikiem został mianowany prof. dr Bogdan Zaborski. Wybuch II wojny światowej oraz okupacja niemiecka spowodowały zamknięcie Uniwersytetu Warszawskiego.

W marcu 1945 roku rozpoczęły się próby otwarcia Uniwersytetu oraz odтворzenia istniejącej struktury. Ponownie powołano do życia Zakład Geograficzny, a jego kierownikiem został prof. dr Stefan Zbigniew Różycki, ponieważ w 1944 roku zginął tragicznie prof. Stanisław Lencewicz. Postanowiono również odtworzyć Zakład Antropogeografii, ale powstał problem z obsadą kierownika, ponieważ prof. Bogdan Zaborski nie wrócił do kraju, udając się na emigrację do Kanady. W 1947 roku kierownikiem Zakładu został mianowany prof. dr Stanisław Leszczycki, który wraz z asystentami przeniósł się z Uniwersytetu Jagiellońskiego do Warszawy. Wraz z nim przenieśli się mgr Bogodar Winid, mgr Maria Irena Mileska, a w 1948 roku mgr Lech Ratajski.

W 1949 roku zdałem egzamin wstępny na Wydział Matematyczno-Przyrodniczy Uniwersytetu Warszawskiego, na którym było 6 kierunków studiów: matematyka, fizyka z astronomią, chemia, biologia, geografia i geologia. Na kierunku geografia zdawało się z 2 przedmiotów – pisemny z geografii oraz ustny z nauki o Polsce i świecie współczesnym. Ten drugi przed komisją, w skład której wchodził przedstawiciel PZPR. Był to okres „apogeum stalinizmu”. W 1949 roku wprowadzono dwustopniowe studia: 3 lata ogólne, po których dostawało się dyplom ukończenia „studiów pierwszego stopnia” oraz 1,5 roczne studia magisterskie, na które kwalifikowano tylko studentów, którzy mieli średnią ocen powyżej 4. Poszczególne Uniwersytety w Polsce, na których istniał kierunek geografii uzyskiwały prawo do prowadzenia określonych specjalizacji. Warszawska geografia miała tylko 3 specjalizacje: geografii regionalną Polski, geografii ekonomiczną oraz hydro-klimatologię. W 1949 roku Zakład Antropogeografii został przemianowany na Zakład Geografii Społeczno-Gospodarczej, a w 1950 roku – Geografii Ekonomicznej. W 1950 roku był identyczny nabór na studia dwustopniowe, ale Wydział Matematyczno-Przyrodniczy został podzielony na dwa: Matematyki, Fizyki i Chemii oraz Biologii i Nauk o Ziemi. W tym ostatnim znalazły się biologia, geografia i geologia. Rok później geologia wyodrębniona została jako samodzielny wydział, a geografia z biologią pozostały na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi.

W 1950 roku powstał projekt powołania na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Instytutu Geograficznego na bazie Zakładu Geograficznego oraz Zakładu Geografii Społeczno-Gospodarczej. W 1951 roku został powołany Instytut Geograficzny, składający się z 5 katedr: geografii fizycznej, geografii ekonomicznej, kartografii, klimatologii i geografii regionalnej oraz Pracowni Dydaktyki. Było to minimum potrzebne dla funkcjonowania Instytutu, którego dyrektorem został mianowany prof. dr Stanisław Leszczycki. Równoległe zostało utworzone Instytut Geografii Polskiej Akademii Nauk. Oba Instytuty mieściły się w jednym gmachu przy ul. Krakowskie Przedmieście 30 i dzięki osobie wspólnego dyrektora oraz budynku ściśle ze sobą współpracowały, zarówno na polu naukowym jak też dydaktycznym. Rozwój geografii uniwersyteckiej i akademickiej (PAN) spowodował duże zapotrzebowanie na kadry naukowe. Dwustopniowe studia kształciły wybranych studentów, którzy jako absolwenci w dużej mierze stanowili kadrę naukową geografii nie tylko warszawskiej, ale również innych uczelni.

Dostałem się na specjalizację geografii ekonomicznej świata, na którą zakwalifikowano 11 osób z Warszawy oraz innych ośrodków geograficznych. Specjalizację prowadził prof. dr Stanisław Leszczycki, a opiekunami prac magisterskich byli mgr Bogodar Winid oraz mgr Lech Ratajski. Wszyscy ukończyliśmy studia w 1954 roku uzyskując tytuł magistra geografii ekonomicznej. Prace magisterskie musieliśmy złożyć do końca 1953 roku. Obowiązywała nas „socjalistyczna dyscyplina studiów” – obowiązek uczestnictwa w seminariach, ćwiczeniach oraz wykładach, na których sprawdzano obecność. Specjalizacją geografii regionalnej Polski kierowali prof. Stanisław Leszczycki wraz z prof. Dr Kazimierzem Dziewońskim i prof. dr Jerzym Kostrowickim. Była to specjalizacja z zakresu gospodarki przestrzennej, przygotowująca specjalistów z dziedziny planowania przestrzennego.

Powołana w 1951 roku Katedra Geografii Regionalnej poza kierownikiem prof. dr Tadeuszem Żebrowskim nie posiadała pracowników. W 1951 prof. dr T. Żebrowski został niesłusznie oskarżony w tzw. „spisku gen. Mariana Spychalskiego” i aresztowany w początkach 1952 roku, a Katedra przestała istnieć. W 1956 roku prof. T. Żebrowski został zrehabilitowany, a stawiane mu zarzuty oddalone, jednak do pracy na Uniwersytecie Warszawskim już nie wrócił. W latach 1964-1969 był kierownikiem Pracowni Krajów Słabo Rozwiniętych w Instytucie Geografii PAN.

Będąc studentem III roku zostałem zatrudniony jako zastępca asystenta w Katedrze Geografii Ekonomicznej. Było to stanowisko odpowiadające dzisiejszemu asystentowi stażyscie. Nie prowadziłem samodzielnie zajęć dydaktycznych, ale uczestniczyłem w prowadzonych przez starszych kolegów. Gdy ukończyłem studia w lutym 1954 roku dostałem przydział pracy do Instytutu Geograficznego UW i awansowany na stanowisko asystenta w Katedrze Geografii Ekonomicznej.

Był to ważny rok w dziejach geografii regionalnej, ponieważ postanowiono powtórnie powołać do życia Katedrę Geografii Regionalnej Świata. Kierownik Katedry prof. S. Leszczycki zwołał zebranie wszystkich pracowników Katedry oraz profesorów z Instytutu Geografii PAN – prof. K. Dziewońskiego, prof. J. Kostrowickiego oraz aspiranta mgr A. Kuklińskiego, informując o zamiarze powołania Katedry Geografii Regionalnej. Wszyscy zebrani mieli się opowiedzieć, czy chcą przejść do nowej katedry, której pracownicy będą się zajmowali problematyką światową, czy pozostać w Katedrze Geografii Ekonomicznej, której obiektem badań miała być Polska. Organizację nowej Katedry powierzono dwóm, mianowanym w 1954 roku docentom: Józefowi Barbagowi oraz Bogodarowi Winidowi. Do pracowników nowej Katedry dołączyli również mgr Lech Ratajski, dwaj oficerowie Wojska Polskiego: major mgr Lucjan Kubiawicz i kapitan mgr Joachim Koczy oraz mgr Andrzej Bonasewicz. Wszyscy byli absolwentami geografii ekonomicznej, toteż Katedra Geografii Regionalnej Świata była właściwie geografią ekonomiczną świata. W końcu 1954 roku został zatrudniony w Katedrze kandydat nauk Zbigniew Mieczkowski, absolwent SGH, który tytuł naukowy uzyskał na Uniwersytecie im. Łomonosowa w Moskwie.

W 1951 roku postanowiono zlikwidować studia dwustopniowe i wprowadzić jednolite studia magisterskie, 4 letnie. Na tych studiach przewidziano wszystkie z 5 specjalizacji, także geografę regionalną. W 1955 roku magistrami byli więc absolwenci studiów dwustopniowych oraz 4 letnich jednolitych. Byli nimi między innymi przyszli pracownicy Katedry – mgr Stanisław Otok i mgr Bohdan Kikolski. Kierownikiem Katedry w 1954 roku został doc. Bogodar Winid, który od 1956 do 1964 roku kierował również Pracownią Geografii Regionalnej Świata w Instytucie Geografii PAN. W pracowni tej byli zatrudnieni absolwenci geografii ekonomicznej i regionalnej. Często odbywały się wspólne zebrania Katedry, na których omawiano nowości geograficzne. Politykę kadrową Katedry prowadził doc. B. Winid, który walczył stale o nowe etaty, zatrudniając ab-

solwentów różnych specjalności, ponieważ uważał, że geografia regionalna jest syntezą wiedzy geograficznej, a więc potrzebni są także geografowie fizyczni, kartografowie oraz geografowie ekonomiczni. W 1956 roku Katedra powiększyła się o dwie asystentki: mgr Irenę Serwach (Stańczakową), absolwentkę geografii fizycznej, oraz mgr Janinę Wiśniewską (Dzierżanowską), po geografii regionalnej. Pojawili się również pierwsi pracownicy naukowo-techniczni: mgr Stanisława Biegajło oraz mgr Jadwiga Lipińska i mgr Jadwiga Soszyńska, którym powierzono opiekę nad zbiorem przezroczy oraz dokumentację. Mgr Stanisława Biegajło pełniła funkcję sekretarza Katedry i prowadziła szczegółową ewidencję pracowników. W 1957 roku odszedł z Katedry do Szkoły Głównej Służby Zagranicznej mgr Lucjan Kubiawicz, zaś kandydat nauk Zbigniew Mieczkowski wyjechał do Austrii, a następnie przeniósł się do Kanady. Jednakże w roku 1957/58 nastąpił dalszy wzrost liczby pracowników. Z Uniwersytetu Łódzkiego przeniosła się do Warszawy mgr Janina Kremky-Saloni, absolwentka antropogeografii, oraz zostali zatrudnieni mgr Jadwiga Kaczyńska (Winidowa), absolwentka geografii fizycznej, i mgr Witold Maculewicz, absolwent kartografii, a na etat naukowo-techniczny przyjęto mgr Hannę Markowicz. W następnym roku odeszli z Katedry mgr Witold Maculewicz do Katedry Kartografii i mgr Hanna Markowicz do Wojskowych Zakładów Kartograficznych. Na ich miejsce przyjęto mgr Stanisława Otoka, absolwenta geografii regionalnej oraz geografa fizycznego, repatrianta z Wilna mgr Michała Kmitę. W następnym roku stan osobowy Katedry przedstawiał się następująco: 2 docentów, 4 adiunktów, 4 starszych asystentów, 1 asystent, 1 pracownik naukowo-techniczny oraz 2 bibliotekarzy. W 1960/61 roku stan liczebny Katedry nie uległ zmianie, ale odeszła do Instytutu Geografii PAN mgr Jadwiga Soszyńska, a na jej miejsce został przyjęty mgr Stefan Gołębek, absolwent geografii regionalnej. Mgr Janina Wiśniewska (Dzierżanowska) przeszła do pracy w Państwowym Wydawnictwie Naukowym, a na jej miejsce został zatrudniony absolwent geografii regionalnej mgr Maksymilian Skotnicki. Rok 1961/62 przyniósł dalszy wzrost liczby zatrudnionych o 3 osoby. Został zatrudniony mgr Bogdan Kikolski, absolwent geografii regionalnej, który wrócił po 4 latach studiów w Chinach, wysłany przez Instytut Geograficzny, oraz zatrudniono dwóch stażystów: mgr Piotra Korcellego, absolwenta geografii regionalnej, a także mgr Macieja Jakubowskiego, absolwenta geografii fizycznej Uniwersytetu Łódzkiego. Zapoczątkowano tym nową politykę kadrową zatrudniania stażystów, a następnie asystentów, absolwentów geografii z pozawarszawskich ośrodków geograficznych. W 1962/63 roku

został zatrudniony mgr Andrzej Ciołkosz, absolwent geografii ekonomicznej UMCS w Lublinie, mgr Jerzy Kwiatek, geograf regionalny, oraz mgr Jan Grysiński, geograf fizyczny. W Katedrze zaczęły się tworzyć nieformalne zespoły badawcze. Był zespół zajmujący się problemami polskiej emigracji (B. Winid, A. Bonasewicz, S. Otok) oraz zespoły regionalne, zajmujący się Ameryką (A. Bonasewicz, P. Korcelli, J. Kwiatek), Afryką (B. Winid, I. Stańczak, J. Winidowa, M. Skotnicki, M. Jakubowski, J. Grysiński, S. Gołabek), Chinami (J. Koczy, B. Kikolski). Oprócz tego problematyką kartografii ekonomicznej zajmowali się B. Winid i L. Ratajski, geografii politycznej – doc. J. Barbag, Australii – S. Otok, Rumunii – J. Kremky-Saloni. W 1962 roku obronił pracę doktorską mgr Lech Ratajski i odszedł do Katedry Kartografii; w 1966 roku habilitował się i został kierownikiem Katedry Kartografii w Instytucie Geograficznym. W 1963 roku mgr Piotr Korcelli wyjechał na roczne stypendium do Stanów Zjednoczonych. Zostali zatrudnieni jako stażyści mgr Andrzej Dembicz, absolwent geografii regionalnej, oraz mgr Helena Bielecka, absolwentka geografii ekonomicznej UJ. Po kilku miesiącach pracy zrezygnowała i na jej miejsce zatrudniono jako stażystkę mgr Ewelinę Kłos (Kantowicz), również absolwentkę geografii ekonomicznej UJ. W tym roku odszedł z pracy w Katedrze mgr Jan Grysiński.

Rok 1964 był bardzo istotnym w dziejach Katedry Geografii Regionalnej Świata. Kierownikiem został mianowany doc. dr Józef Barbag, a Katedrę podzielono na dwa Zakłady: Geografii Eurazji pod kierownictwem doc. J. Barbaga oraz Krajów Zamorskich pod kierownictwem doc. B. Winida. W tym roku 3 pracowników uzyskało stopnie doktorskie: Stanisław Otok, Andrzej Bonasewicz oraz Bogdan Kikolski. W ramach Katedry została powołana w 1963 roku Pracownia Interpretacji Zdjęć Lotniczych, której kierownictwo objął doc. B. Winid, zatrudniając mgr Andrzeja Ciołkosza oraz mgr Zbigniewa Goljaszewskiego, a na etacie naukowo-technicznym zatrudniono absolwentkę kartografii mgr Lidie Lemisiewicz. W 1964 roku doc. B. Winid wyjechał na 5-letni kontrakt do Etiopii wraz z mgr J. Winidową. Na swoje miejsce zaproponował dr. hab. Bolesława Dumanowskiego, geomorfologa z Uniwersytetu Wrocławskiego, który miał zamiar przenieść się do Warszawy. W tym roku na roczne stypendium wyjechał na Kubę Andrzej Dembicz. W Pracowni Interpretacji zostali zatrudnieni mgr Jan Ołędzki, absolwent geografii fizycznej, oraz mgr inż. Bogdan Kukla z Politechniki Warszawskiej. W 1965 roku odszedł z Katedry mgr M. Kmita do Katedry Geografii Fizycznej, gdzie w 1966 roku obronił pracę doktorską.

W roku akademickim 1965/66 zatrudniono jako stażystę mgr Andrzeja Żeromskiego, absolwenta geografii regionalnej, który następnie przeniósł się do Instytutu Geografii PAN. W tym samym roku podobnie postąpiła mgr I. Stańczak, a w 1967 roku przeniósł się do IG PAN również mgr P. Korcelli, gdzie uzyskał doktorat i habilitację. Na dłuższych stażach zagranicznych przebywali mgr M. Skotnicki w Afryce Zachodniej, mgr A. Dembicz na Kubie oraz mgr J. Koczy w Chinach. Na wolny etat po mgr P. Korcellim zatrudniono mgr Adama Pertkiewicza, absolwenta geografii ekonomicznej. W 1969 roku obroniła pracę doktorską J. Winidowa. Odeszli z Katedry mgr J. Kwiatek i mgr S. Gołąbek, a zatrudniono mgr Adama Bajcara, geografa ekonomicznego z Uniwersytetu Wrocławskiego oraz mgr Andrzeja Malinowskiego, absolwenta geografii regionalnej, a jako stażystę przyjęto mgr Stefana Kałuskiego, absolwenta geografii regionalnej.

Rok akademicki 1968/69 po „wypadkach marcowych” zaowocował reorganizacją. W 1969 roku został powołany Instytut Geografii, wyłączony z Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi. Zlikwidowano Katedry, wprowadzając w ich miejsce Zakłady. Katedra Geografii Regionalnej Świata została przekształcona w Zakład Geografii Regionalnej i Politycznej. Kierownikiem był nadal prof. Józef Barbag. Pracownia Interpretacji Zdjęć Lotniczych została wydzielona z Zakładu jako samodzielna jednostka, kierowana początkowo przez dr Andrzeja Ciołkosza, a następnie od 1972 roku, po uzyskaniu stopnia doktora, przez Jana Olędzkiego. W roku akademickim 1969/70 powrócił z kontraktu w Etiopii doc. B. Winid i został powołany na Kierownika Studium Afrykanistycznego, a stanowisko jego zastępcy powierzono doc. B. Dumanowskiemu. W tym roku wyjechali na kontrakt do Wenezueli dr A. Bonasewicz, mgr Dembicz na Kubę, a mgr Koczy i dr B. Kikolski do Chin. Przeszedł do pracy w Instytucie Geografii PAN mgr M. Jakubowski, a na jego miejsce zatrudniono mgr Marię Skoczek, absolwentkę geografii regionalnej. Przez pół roku był również zatrudniony absolwent geografii regionalnej, doktorant mgr Florian Plit. Na specjalizacji geografii regionalnej były prowadzone 3 seminaria regionalne – Eurazjatyckie przez prof. J. Barbaga, Afrykanistyczne przez doc. B. Dumanowskiego oraz latynoamerykańskie przez dr A. Bonasewicza. W pracach magisterskich przeważała problematyka społeczno-ekonomiczna, dotycząca zagadnień regionów spoza Polski. Pojawiły się jednak prace, głównie z inspiracji doc. B. Dumanowskiego, traktujące o wpływie środowiska przyrodniczego na działalność człowieka.

W roku 1971 nadal przebywali za granicą dr B. Kikolski i mgr J. Koczy w Chinach oraz mgr A. Dembicz na Kubie. W tym roku przeszła do pracy w Instytucie Geografii PAN mgr J. Lipińska. Zatrudniono absolwentkę geografii regionalnej mgr Elżbietę Drzewiecką (Dramowiczową), która po roku pracy w Zakładzie przeszła do Zakładu Geografii Ekonomicznej. Ważnym wydarzeniem było w 1971 roku uzyskanie tytułu profesora przez B. Winidę oraz w 1972 roku tytułu docenta przez S. Otoka.

W 1973 roku prof. J. Barbag przeszedł na emeryturę, a kierownictwo Zakładu przejął prof. B. Winid. W tym roku na 2 letni kontrakt wyjechał do Tanzanii doc. dr B. Dumanowski. W 1973 roku stopień doktora uzyskał A. Dembicz i w następnym roku wyjechał na 4-letni kontrakt na Kubę. W zakładzie został zatrudniony absolwent geografii regionalnej mgr Andrzej Lisowski oraz mgr Jerzy Makowski, absolwent geomorfologii. Natomiast odszedł z Zakładu mgr A. Bajcar. W roku 1974 uzyskali stopnie doktora E. Kantowicz, J. Makowski i F. Plit oraz zatrudniono jako stażystkę absolwentkę geografii regionalnej mgr Mirosławę Maciągę (Czerny), która w następnym roku wyjechała na stypendium na Kubę. W 1974 roku w ramach Zakładu Geografii Regionalnej i Politycznej została powołana Pracownia Ameryki Łacińskiej, której kierownikiem został dr A. Bonasewicz, a w skład jej weszli dr A. Dembicz, dr J. Makowski, mgr A. Malinowski, mgr M. Skoczek, a później również mgr M. Maciąga (Czerny) i mgr St. Osiński.

Rok 1975 przyniósł znaczne zmiany w Zakładzie. W związku z ustawą niezezwalającą na pełnienie dwóch funkcji kierowniczych z kierownictwa Zakładem zrezygnował prof. B. Winid i przeszedł do Studium Afrykanistycznego, odszedł z Zakładu doc. S. Otok obejmując kierownictwo Zakładu Dydaktyki. Kierownikiem Zakładu został doc. dr B. Dumanowski. Dr B. Kikolski został zatrudniony w Zakładzie Krajów Kapitalistycznych RSW Prasa-Książka-Ruch, zachowując ½ etatu w Zakładzie. Za granicą przebywali A. Dembicz i M. Maciąga, a mgr A. Malinowski przeszedł do pracy w Katedrze Iberystyki. Wobec zmniejszenia kadry, zaistniała potrzeba zatrudnienia nowych pracowników. Zatrudniono więc absolwenta geografii regionalnej mgr Stanisława Osińskiego oraz dr Andrzeja Gocłowskiego, absolwenta hydrologii UMCS w Lublinie. Rok akademicki 1976/77 był okresem licznych wyjazdów zagranicznych. Dr A. Bonasewicz przebywał na kontrakcie w Wenezueli, dr M. Skoczek w Meksyku, dr A. Dembicz i dr J. Makowski na Kubie, mgr J. Koczy w Chinach. W Zakładzie dwoje pracowników obroniło prace doktorskie – M. Skoczek w 1976 roku i S. Kałuski w 1977. Wobec braków kadrowych zatrudniono mgr Barbarę Czaplinską, absolwentkę geografii ekonomicznej UJ, która w 1978 roku odeszła z pracy.

Utworzenie 1 września 1977 roku Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych (przez połączenie Instytutu Geografii i Instytutu Afrykanistycznego) spowodowało reorganizację Zakładu Geografii Regionalnej i duże zmiany kadrowe. Do Zakładu Badań Regionalnych i Studiów Porównawczych Instytutu Geografii Krajów Rozwijających się została włączona Pracownia Ameryki Łacińskiej z Zakładu Geografii Regionalnej (dr A. Bonasewicz, dr A. Dembicz, dr M. Skoczek, mgr M. Czerny i mgr S. Osiński). W ramach Instytutu Geografii Społecznej, Ekonomicznej i Regionalnej powstał Zakład Geografii Społecznej i Politycznej, do którego przeszli mgr J. Kremky-Saloni, dr J. Winidowa, mgr A. Lisowski i mgr L. Lemisiewicz. Zakład Geografii Regionalnej został pozbawiony ponad połowy pracowników. Odeszli z Zakładu także dr B. Kikolski, mgr J. Koczy oraz mgr B. Czaplińska. Przyjęto nową nazwę Zakładu, która była związana ze zmianą jego profilu. Głównym celem badawczym i dydaktycznym były relacje człowiek-środowisko przyrodnicze. Przyjęto prostą nazwę Zakład Geografii Regionalnej. Został opracowany nowy program specjalizacji, a prace dyplomowe studentów studiów zaocznych obejmowały również obszar Polski. Kierownikiem Zakładu był doc. B. Dumanowski, a pracownikami dr A. Gocłowski, dr S. Kałuski, dr E. Kantowicz i mgr M. Skotnicki (w 1978 roku obronił pracę doktorską); zatrudniono dr Andrzeja Walewskiego, absolwenta geografii regionalnej, który uzyskał doktorat w Instytucie Geografii PAN. Pracownikiem naukowo-technicznym była mgr S. Biegajło. W roku 1979 zatrudniono jako stażystkę mgr Barbarę Ostaszewską (Sanchez), która w 1980 roku wyjechała na stypendium do Panamy. Tego samego roku powróciła do Zakładu Geografii Regionalnej dr J. Winidowa, która w 1980 roku wyjechała na rok do Bangladeszu.

W 1981 roku doc. B. Dumanowski został wybrany Dziekanem Wydziału, a mgr S. Biegajło została Dyrektorem Administracyjnym. Spowodowało to konieczność zatrudnienia w Zakładzie pracownika naukowo-technicznego. Została nim absolwentka kartografii mgr Barbara Jaworska. W 1982 roku zatrudniono w Zakładzie absolwenta geografii regionalnej mgr Piotra Wenera, a w 1983 roku powrócił z kontraktu w Meksyku doc. Andrzej Bonasewicz, który habilitował się w 1980 roku; zrezygnował z pracy w Instytucie Krajów Rozwijających się i wrócił do pracy w Zakładzie Geografii Regionalnej.

W 1984 roku zakończył kadencję dziekańską doc. B. Dumanowski i wyjechał na 4-letni kontrakt do Libii; w jego zastępstwie kierownictwo Zakładu przejął doc. A. Bonasewicz. W tym roku P. Werner obronił pracę doktorską

w Instytucie Geografii PAN, a E. Kantowicz habilitowała się, uzyskując w 1986 roku tytuł docenta. W 1985 roku mgr Barbara Jaworska odeszła do pracy w Instytucie Geografii PAN, a na jej miejsce została zatrudniona mgr Joanna Wilczewska (Papis), absolwentka geografii regionalnej. W 1987 roku powrócił z kontraktu w Libii doc. B. Dumanowski i przejął kierownictwo Zakładu, a dr J. Winidowa wyjechała na rok do Jemenu.

Następne lata nie przyniosły zmian personalnych; nastąpiły one dopiero w latach dziewięćdziesiątych. Nowa ustawa o Szkolnictwie Wyższym oraz Stopniach i Tytułach Naukowych likwidowała tytuł docenta i zezwalała na mianowanie docentów profesorami nadzwyczajnymi Uczelni na wniosek Rady Wydziału i Senatu Uczelni. W 1990 roku nominację na profesora Uczelni uzyskał B. Dumanowski, w 1991 – A. Bonasewicz i E. Kantowicz. W tym roku została utworzona na Wydziale Geografii Pracownia Edukacji Komputerowej, do której przeszedł dr P. Werner jako kierownik, odchodząc z Zakładu Geografii Regionalnej. Mgr J. Papis przeszła na etat asystenta, więc zatrudniono na etat naukowo-techniczny mgr Jerzego Kapałę, absolwenta geomorfologii, a na etat asystencki w 1992 roku mgr Mirosława Bortniczuka, także absolwenta geomorfologii.

W 1992 roku zostały powołane na UW Międzywydziałowe Studia Ochrony Środowiska, których kierownikiem została prof. dr Ewelina Kantowicz. Funkcję tę sprawuje do dziś.

Rok 1994 przyniósł 3 habilitacje pracowników Zakładu: J. Winidowej, A. Gocłowskiego i S. Kałuskiego. Mgr J. Kapała odszedł z pracy w 1996 roku, a mgr Mirosław Bortniczuk w 1998. W 1995 roku został zatrudniony w Zakładzie mgr Marek Więckowski, absolwent geografii regionalnej, który w 1996 roku dostał się na Studium Doktoranckie i w 2000 roku obronił pracę doktorską, a następnie przeszedł do pracy w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN. W latach 1996/97 pracownikiem naukowo-technicznym w Zakładzie został mgr Adam Kaliszuk, absolwent gospodarki przestrzennej, który po roku odszedł z pracy. Od tego czasu pracownicy naukowo-techniczni co roku się zmieniali. W roku 1997/98 pracował na tym etacie mgr Maciej Lechowicz, absolwent geografii regionalnej, który po roku pracy dostał się na Studium Doktoranckie. Pracę doktorską obronił w 2004 roku i jest zatrudniony od roku akademickiego 2004/2005.

W roku 1998/99 była zatrudniona mgr Anna Jankowska, absolwentka geografii regionalnej, która przeszła do pracy w Instytucie Geografii i Przestrzennego

Zagospodarowania PAN. W roku 1999/2000 pracowała Małgorzata Kieś, a w 2000/2001 mgr Ewa Parzyszek, absolwentka geografii regionalnej, która następnie przeszła do Pracowni Edukacji Komputerowej. W roku 1997 prof. B. Dumanowski uzyskał wiek emerytalny i przestał być kierownikiem Zakładu Geografii Regionalnej. Na to stanowisko został mianowany prof. A. Bonasewicz, który zajmował je również do osiągnięcia wieku emerytalnego w 2000 roku. W 2001 roku kierownikiem Zakładu Geografii Regionalnej została prof. Ewelina Kantowicz. Również w tym roku dr hab. Stefan Kałuski dostał nominację na profesora UW.

Od 2001 roku pracownikiem naukowo-technicznym w Zakładzie została mgr Dorota Rucińska, absolwentka geografii regionalnej. Doktorantka Studium Doktoranckiego mgr Małgorzata Roge-Wiśniewska, absolwentka Międzywydziałowych Studiów Ochrony Środowiska, w 2004 roku obroniła pracę doktorską i została zatrudniona w Zakładzie.

Obecnie w dwoje doktorantów Studium Doktoranckiego przygotowuje w Zakładzie prace doktorskie: mgr Krzysztof Piskorski, absolwent Międzywydziałowych Studiów Ochrony Środowiska oraz mgr Joanna Markowska, absolwentka geomorfologii.

Wielu pracowników Katedry i Zakładu Geografii Regionalnej pełniło odpowiedzialne funkcje w Instytucie Geograficznym, Instytucie Geografii oraz na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych. Prof. B. Winid był w latach 1954-1964 oraz 1972-1975 kierownikiem Katedry i Zakładu Geografii Regionalnej, 1959-1962 prodziekanem Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi, 1969-1977 Kierownikiem Studium i Instytutu Afrykanistycznego, 1977-1980 prodziekanem Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych. Prof. J. Barbag pełnił funkcję kierownika Zakładu Geografii Regionalnej w latach 1964-1972. Natomiast prof. B. Dumanowski był kierownikiem Zakładu w latach 1975-1997, prodziekanem Wydziału w latach 1980-1981, dziekanem Wydziału 1981-1984. Prof. A. Bonasewicz był Zastępcą Dyrektora Instytutu Geografii Społecznej, Ekonomicznej i Regionalnej w latach 1987-1990, prodziekanem Wydziału Geografii 1990-1996 oraz kierownikiem Zakładu Geografii Regionalnej 1997-2000. Prof. E. Kantowicz jest od 1992 roku kierownikiem Międzywydziałowych Studiów Ochrony Środowiska oraz od 2001 – kierownikiem Zakładu Geografii Regionalnej. Dr M. Skotnicki był w latach 1978-1981 wicedyrektorem Instytutu Geografii Krajoznawczych i Rozwijających się oraz prodziekanem Wydziału w latach 1981-1984 i 1993-1999, zaś dr A. Walewski jest od 1994 roku kierownikiem Studium Podyplomowego dla Nauczycieli Geografii, a od 2001 roku – Studium Wiedzy o Przyrodzie dla Nauczycieli. Dr P. Werner od 1991 roku

jest kierownikiem Pracowni Edukacji Komputerowej, prof. J. Olędzki jest kierownikiem Zakładu Teledetekcji Środowiska. Prof. S. Otok był wicedyrektorem Instytutu Geografii w latach 1975-1977 oraz prodziekanem Wydziału Geografii w latach 1977-1981 i 1984-1990. Prof. Maria Skoczek była kierownikiem Zakładu Badań Regionalnych Ameryki Łacińskiej od 1991 do 2003 roku, w latach 1993-1999 prodziekanem Wydziału Geografii, a w latach 1999-2002 dziekanem. Prof. F. Plit w latach 1987-1993 pełnił funkcję prodziekana Wydziału, a od 1988 jest kierownikiem Zakładu Badań Regionalnych Afryki i Azji. Prof. A. Lisowski w latach 1999-2002 był prodziekanem Wydziału oraz pełnił funkcję kierownika Zakładu Geografii Społeczno-Ekonomicznej. Prof. A. Dembicz był w latach 1988-1991 kierownikiem Zakładu Badań Regionalnych Ameryki Łacińskiej, a od 1986 roku pełnił funkcję dyrektora Centrum Studiów Latinoamerykańskich /CESLA/. Prof. Jerzy Makowski jest kierownikiem Zakładu Badań Regionalnych Ameryki Łacińskiej od 2003 roku. Prof. Piotr Korcelli od lat pełni funkcję Dyrektora Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN. Należy również wymienić absolwentów Zakładu Geografii Regionalnej – prof. Andrzeja Kowalczyka – dyrektora Instytutu Geografii Społecznej, Ekonomicznej i Regionalnej oraz dr hab. Macieja Jędrusika, obecnego prodziekana Wydziału. Niektórzy absolwenci i byli pracownicy Zakładu Geografii Regionalnej są obecnie zatrudnieni w innych Zakładach: dr S. Osiński w Zakładzie Geografii Społeczno-Ekonomicznej, prof. M. Czerny w Zakładzie Badań Regionalnych Ameryki Łacińskiej.

Należy stwierdzić, że pomimo licznych zmian kadrowych oraz reorganizacyjnych Zakład Geografii Regionalnej przetrwał 50 lat i wykształcił dużą grupę absolwentów, którzy osiągnęli wysokie stanowiska na wyższych uczelniach oraz w różnych instytucjach państwowych. Jest jednym z nielicznych Zakładów Geografii Regionalnej na wyższych uczelniach w Polsce, dlatego też jego istnienie ma duże znaczenie dla rozwoju tej dyscypliny naukowej.

Pracownicy Katedry i Zakładu Geografii Regionalnej

Bajcar Adam 1968-1973

Barbag Józef 1954-1973

Biegajło Stanisława 1957-1981

Bielecka Helena 1962-1963

Bonasewicz Andrzej 1954-2004

Bortniczuk Mirosław 1992-1998

Ciołkosz Andrzej 1962-1968

Czaplińska Barbara 1976-1978
Czerny Mirosława 1974-1977
Dembicz Andrzej 1963-1977
Dramowicz Elżbieta 1970-1971
Dumanowski Bolesław 1965-2004
Gocłowski Andrzej od 1975
Goljaszewski Zbigniew 1964-1968
Gołąbek Stefan 1960-1963
Grysiński Jan 1962-1963
Jakubowski Maciej 1962-1969
Jankowska Anna 1998-1999
Jaworska Barbara 1981-1985
Kaliszuk Adam 1996-1997
Kałuski Stefan od 1969
Kantowicz Ewelina od 1963
Kapała Jerzy 1991-1996
Kieś Małgorzata 1999-2000
Kikolski Bogdan 1961-1978
Kmita Michał 1959-1965
Koczy Joachim 1954-1977
Korcelli Piotr 1961-1967
Kremky-Saloni Janina 1957-1977
Kubiatowicz Lucjan 1954-1956
Kukła Bogdan 1964-1967
Kwiatek Jerzy 1962-1966
Lechowicz Maciej od 1997
Lemisiewicz Lidia 1963-1977
Lipińska Jadwiga 1956-1971
Lisowski Andrzej 1973-1977
Maculewicz Witold 1957-1959
Makowski Jerzy 1975-1977
Malinowski Andrzej 1968-1976
Markowicz Hanna 1957-1958
Mieczkowski Zbigniew 1954-1957
Olędzki Jan 1964-1968

Osiński Stanisław 1975-1977
Ostaszewska Barbara 1979-1982
Otok Stanisław 1959-1975
Papis Joanna od 1986
Parzyszek Ewa 2000-2001
Pertkiewicz Adam 1967-1968
Plit Florian 1970
Ratajski Lech 1954-1963
Roge-Wiśniewska Małgorzata od 2004
Rucińska Dorota od 2001
Skoczek Maria 1969-1977
Skotnicki Maksymilian od 1960
Stańczak Irena 1956-1966
Soszyńska Jadwiga 1956 -1960
Walewski Andrzej od 1977
Werner Piotr 1982-1991
Winid Bogodar 1954-1975
Winid Jadwiga 1957- 2004
Więckowski Marek 1995-1996
Wiśniewska Janina 1956-1960
Żebrowski Tadeusz 1951-1952
Żeromski Andrzej 1965-1966

Andrzej Bonasewicz

**On the History of the Department of Regional Geography
of Warsaw University**

Summary

It is an account of the history of the 50 years of the Department of Regional Geography of Warsaw University. Its author and, at the same time, its actor discusses the changes that have taken place in the area of organization, research and teaching. He also provides some information about life and work of the staff and some of the graduates. In the early period, research dealt mainly with the social and economic problems in the world. Since the early 1970s, research and teaching have focused on interrelationships between the natural environment and man, in various regions of the world.